Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātņu akadēmijas, Latvijas Zinātnes padomes un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

21 (542) ISSN 1407–1479 2017. gada 18. decembris

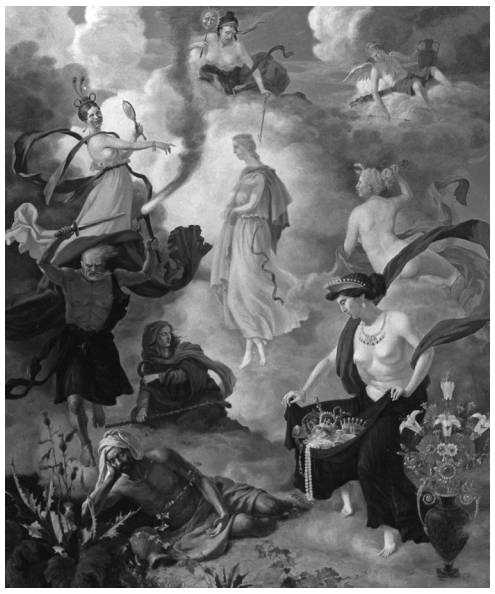

Godātā Akadēmijas saime Latvijā un aiz tās robežām!

Cienījamie atbalstītāji, sapratēji, politiķi, zinātnes dzīves administratori un veicinātāji!

Iesoļojot Latvijas simtās jubilejas gadā vēlu it visiem un ikvienam Ziemassvētku un gadumijas prieku, lepnumu par savu zemi un valsti, gandarījumu par mūsu zinātnieku sasniegumiem, pārliecību par savu iespēju bezgalību un cerību saprātīgai cilvēces nākotnes izvēlei!

Priecīgus Ziemassvētkus, veselīgu, laimīgu un inovatīvām idejām bagātu Jauno 2018. gadu!

Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents
Ojārs Spārītis
2017. gada decembrī

Pasniegs diplomus jaunievēlētajiem Latvijas Zinātņu akadēmijas locekļiem

Pirmdien, 18. decembrī plkst. 16 Latvijas Zinātņu akadēmijā (LZA) tiks pasniegti diplomi jaunievēlētajiem LZA locekļiem. Diplomu pasniegšana notiks svinīga Ziemassvētku ieskaņas pasākuma ietvaros, ko kuplinās muzikāli priekšnesumi un svētku uzrunas. Programma – LZA mājaslapā.

Noslēgusies pieteikumu pieņemšana gada zinātnisko sasniegumu konkursam

Noslēgusies pieteikumu pieņemšana Latvijas Zinātņu akadēmijas izsludinātajam konkursam "**Desmit gada zinātniskie sasniegumi Latvijā**". Šogad saņemti 34 pieteikumi dažādās zinātņu nozarēs, kas tiks izvērtēti līdz **19. decembrim**, bet šā gada nozīmīgāko sasniegumu saraksts tiks paziņots līdz decembra beigām.

VPP ECOSOC–LV darba rezultāts būs redzams monogrāfijās

28. novembrī Latvijas Zinātņu akadēmijā norisinājās valsts pētījumu programmas (VPP) 5.2. "Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai – jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai (EKOSOC–LV)" darba vadības seminārs.

Semināra dalībnieki, tostarp EKOSOC–LV programmas vadītāja, akadēmiķe Baiba Rivža un Studiju un zinātnes administrācijas Zinātnes projektu daļas vadītāja Inguna Paredne, uzklausīja projektu vadītāju ziņojumus par paveikto projektu ietvaros un plānotajiem darbiem.

Valsts pētījumu programmas noslēgumu plānots atzīmēt izdodot grāmatu "**Simtam pāri. Viedā Latvija**", kurā tiks apkopoti programmas ietvaros veiktie pētījumi, informācija par daudzveidīgajiem pasākumiem un konferencēm, kas norisinājušies programmas darbības gados, kā arī sniegtas valsts viedās attīstības prognozes un scenāriji ekspertu skatījumā. Grāmatas atvēršana plānota 2018. gada 21. martā.

Sagaidot Pasaules Latviešu zinātnieku kongresu, kas sanāks Rīgā 2018. gada jūnijā savukārt tiks prezentēta gan grāmata "Simtam pāri. Viedā Latvija", gan atsevišķas monogrāfijas par katru no EKOSOC–LV programmas projektiem, turklāt kongresa ekonomikas sekcijā ir iekļauts ziņojums par programmas pētījumu rezultātiem.

Ilze Stengrevica,
LZA sabiedrisko attiecību speciāliste

Latvijas Zinātņu akadēmija un AS "LATVENERGO" paziņo Gada balvas 2017 laureātus

A. Vītola balva par izcilu devumu enerģētikā piešķirta *Dr.sc.ing*. **Maijai RUBĪNAI.**

Balva par nozīmīgu devumu enerģētikā piešķirta *Dr.sc.ing*. **Aleksandram DOLGICERAM,** *Dr.sc.ing*. **Oskaram KRIEVAM.**

Balva par panākumiem enerģētikā jaunajiem zinātniekiem piešķirta *Dr.sc.ing*. **Edītei BIEĻAI–DALIDOVIČAI**, *Dr.sc.ing*. **Ingai IĻJINAI**, *Dr.sc.ing*. **Tomam KOMASAM**, *Dr.sc.ing*. **Oļegam SĻISKIIM**.

Domājot par Daugavu

Šogad sabiedrībai vairākos veidos tiek atgādināts Daugavas vārds. Vispirms – kā atcere par projektētās Daugavpils HES celtniecības pārtraukšanu 1987. gadā, notikumu, kas spilgti iezīmē atmodas laiku un ceļu uz Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošanu. Rudens pusē atceres laiku paplašināja Latvijas Nacionālā vēstures muzeja izstāde ar apliecinošo nosaukumu "Daugavai būt", atgādinot arī 1958.–1959. gada notikumus saistībā ar Pļaviņu HES būvi. Otrā vēsts par Daugavu saistās ar citu, jau vēlāku notikumu. Proti, 2011. gadā viens no aizsargājamiem Daugavas ielejas posmiem tika ierakstīts UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālajā sarakstā, un tagad aktualizējas darbības, turpinot uzsākto procesu.

Rodas jautājums, vai starp minētajiem notikumiem un mūsu dienām pastāv kāda saikne laikā, tie ir vismaz 30 gadi. Varbūt tas ir pēctecīgums, kas apliecina senāk pieņemto lēmumu spēku, vai gluži pretēji – nepieciešamību meklēt citādas rīcības un motivācijas? Jāņem vērā, ka dzīvojam citā politiskā un ekonomiskā situācijā, ir nomainījušās paaudzes, arī vērtību sistēmas un iespējas.

Tādēļ neliels atskats pagātnes notikumos. Aizsākums bija Daugavpils HES projekts, precīzāk tā papildu ekoloģiskā ekspertīze 1986.–1987. gadā, kas bija viens no jau notiekošo celtniecības darbu pārtraukšanas argumentiem. Raugoties plašāk, tas bija politisks lēmums ar lielu rezonansi sabiedrībā: *pret* HES celtniecību, *par* Daugavas aizsardzību.

Turpmākajos gados izveidojās divas diezgan šķirtas darbības līnijas. Vispirms Latvijas Kultūras fonda satvarā darbojās Daugavas komisija, kuras interešu lokā bija gan dabas, gan kultūras mantojuma aizsardzība, tādējādi mēģinot akcentēt dabas un kultūras (pieminekļu un kultūrainavu izpausmēs) vienotību. Daugavas komisijas iniciētā darbība, balstoties Imanta Ziedoņa redzējumā, aptvēra visu upes garumu Latvijas robežās. Veidojās iniciatīvas grupas, tika vākti vietvārdi, rīkotas konferences un talkas. Notika Daugavas svētki, dažādās vietās Daugavas krastos. Daudzviet tie skan joprojām. Tajā laikā veidojās sadarbība ar Baltkrievijas Kultūras fondu. Tas tikai īsumā, bet liekas, ka Latvijas Kultūras fonda darbības laiks prasa plašāku izvērtējumu, jo tajos gados tam bija vērā ņemama cilvēciska un sociāla nozīme.

Paralēli sabiedrībā redzamajām darbībām notika vēl kas cits, var teikt – no ārpuses neredzamais. Proti, vienlaikus ar HES celtniecības pārtraukšanu jau uzreiz tika izteikta prasība (vai ierosinājums) veidot aizsargājamās dabas teritorijas tajā Daugavas ielejas posmā (no Latvijas robežas līdz Daugavpilij), ko bija paredzēts appludināt. Arī tas būtu politisks lēmums, kā *pret* uzvaras apliecinājums, kā garants tam, ka turpmāk nebūs iespējams atgriezties pie HES celtniecības idejas.

Praksē tas nozīmēja, ka vispārīgā veidā izteiktās sabiedrības vēlmes *aizsargāt* (kas liekas gluži vienkārši) bija jāpārveido citā valodā, atbilstīgi jau tolaik pastāvošajiem tiesību aktiem par aizsargājamo dabas teritoriju izveidošanu. Lai to panāktu, sākās vairākus gadus garš pirmējās izpētes darbs dabā, vienlaikus notika dažādas sanāksmes, saskaņošanas, korekcijas, kontroles utt. Domājams, ka ne viss par šo laiku ir zināms, jo dabas aizsardzība tolaik bija jutīga darbības joma.

Vispirms vajadzēja noteikt veidojamo aizsargājamo teritoriju robežas. Tas nozīmē, ka no nepārtrauktās apkārtnes abpus Daugavas ielejai bija jānodala teritorija/vieta, uz kuru turpmāk attieksies dažādās tiesiskās normas un regulējumi, tajā skaitā arī uz vietējo iedzīvotāju kopumu. Būtībā nomainījās akcenti. Proti, pakāpeniski dzisa atmiņas par panāktā politisko nozīmi, un par galveno mērķi kļuva dabas aizsardzība tādā apjomā, kā to paredzēja, piemēram, noteikumi par *dabas parkiem* un *aizsargājamo ainavu apvidiem*. Nosauktās aizsargājamo teritoriju kategorijas tolaik vislabāk atbilda jau sākotnējās izpētes laikā konkretizētajiem mērķiem. Radās pārliecība, ka Daugavas ielejas posmā no Krāslavas līdz Daugavpilij (precīzāk – Naujenei), kur uzsākto HES celtniecības darbu pēdas bija skaidrāk redzamas, un kas ir visai atraktīvs ar saviem lielajiem lokiem, nepieciešams ātrāk veikt bojāto vietu sanāciju, kā arī radīt jaunas attīstības iespējas. Tādēļ bija pieņemts lēmums minētajā posmā veidot *dabas parku* (tolaik tos saprata citādāk nekā pašreiz), bet plašākā teritorijā, līdz pat Baltkrievijas robežai dienvidu pusē, veidot *aizsargājamo ainavu apvidu*.

Šajā laikā radās jauno aizsargājamo dabas teritoriju īpašie nosaukumi: *dabas parkam* – "Daugavas loki" un *aizsargājamo ainavu apvidum* – "Augšdaugava". Tie ir darināti vārdi, tie nebalstās uz vietējiem, senāk zināmajiem vietu nosaukumiem, tajā skaitā neattiecas arī uz kāda Daugavas upes posma atšķirīgu apzīmējumu. Iespējams, tādēļ tie sākotnēji netika pieņemti kā pašsaprotami, jo tādi jau tie arī nav.

Vēl daži fakti. 1988. gada 27. septembri Daugavpils rajona tautas deputātu padomes sesijā tika pieņemts lēmums par abu minēto aizsargājamo teritoriju izveidošanu (atsaucoties uz HES celtniecības pārtraukšanu un veiktajiem izpētes darbiem), kā arī nosūtīts atbilstīgs lūgums Ministru padomei (MP). Augstākās varas lēmums tika pieņemts 1990. gada 8. februarī kā "Papildinājumi Latvijas PSR MP 1987. g. 10. apr. lēmumam Nr. 107 "Par īpaši aizsargājamiem dabas objektiem Latvijas PSR teritorijā"". Jāpiezīmē, ka tajā laikā tika aktualizēta visa Latvijas aizsargājamo dabas teritoriju sistēma. Bet tas notika pirms Latvijas neatkarības atgūšanas.

Tūliņ tika uzdots izstrādāt Daugavas loku dabas parkam *dabas aizsardzības plānu*. Tas bija gatavs 1991. gadā un atbilstīgi tā laika nostādnēm nosaukts par *attīstības ģenerālshēmu*. Pēc neilga laika – 1998. gadā – izstrādāja jaunu dabas aizsardzības plānu, un vēl nesen 2010. gadā tas notika vēlreiz, ar darbības laiku līdz 2022. gadam.

Nosauktie fakti lielos vilcienos atspoguļo arī dabas aizsardzības valstiskās sistēmas maiņas Latvijā. Vispirms, pēc neatkarības atgūšanas, tāpat kā citās jomās, tika izstrādāti jauni likumi un noteikumi, arī attiecībā uz aizsargājamām dabas teritorijām. Nākamais pavērsiens dabas aizsardzībā notika pēc iestāšanās ES (pievienošanās dažādām konvencijām, programmām, vienotu normu pieņemšana un saistību uzņemšanās), un par darbības prioritāti ir kļuvusi ES nozīmes sugu un biotopu aizsardzība. Protams, tas ietekmēja dabas aizsardzības praksi, tomēr padarot to mazāk saprotamu cilvēkiem, plašākai sabiedrībai.

Taču pievērsīsim uzmanību tikai *dabas aizsardzības plāniem*. Tiesību aktos noteikts, ka tādi izstrādājami katrai aizsargājamai teritorijai, tātad tie domāti kā individuāli, atbilstīgi katrai reālai vietai, situācijai. Bet, no otras puses, to saturu un formu nosaka atsevišķi Ministru kabineta noteikumi. Tātad tā savā ziņā ir prasība pēc vienveidīguma, tādējādi nodrošinot labākas kontroles iespējas. Tas ir gluži saprotami, jo pašreiz dabas aizsardzības plānu galveno saturu veido ES nozīmes sugu un biotopu inventarizācija un kartēšana, un tas ir sertificētu ekspertu ziņā.

Turpinājums – 4.lpp.

Latvijas Zinātņu akadēmijas jaunievēlēto locekļu īsas biogrāfijas

Jānis ALNIS – dz. 16.05.1974. *Dr.phys.* (2002) lāzeru spektroskopijā, Latvijas Universitātes (LU) Atomfizikas un spektroskopijas institūta (ASI) vadošais pētnieks (2015–), LU ASI Kvantu optikas laboratorijas dibinātājs (2013).

Zinātnisko pētījumu virzieni: augstas precizitātes lāzeru spektroskopija ar fs frekvenču ķemmes lāzeri. Optiskie frekvences standarti (pulksteņi), to starpojuma pārraide pa optisko šķiedru. Jutīga atmosfēras piesārņojuma gāzu noteikšana, biomarķieru vielu noteikšana izelpā. Augstas stabilitātes optiskie rezonatori, optiskie mikrorezonatori biosensoriem.

Sasniegumi: diožu lāzeru spektroskopijas ieviesējs LU. Viens no pamatlicējiem GASMAS spektroskopijas metodei gāzu mērīšanai porainos materiālos, tagad komercializētu pārtikas iepakojumu diagnostikai (Gasporox.se).

9 gadi Maksa Planka Kvantu Optikas institūtā MPQ Vācijā pie Nobela prēmijas laureāta T. Henša, fs ķemmes izgudrotāja gaismas frekvences precīzai skaitīšanai. Izveidota 243 nm ultravioletā lāzersistēmu balstīta uz pusvadītāju lāzeri H atomu divfotonu ierosmei, kas ļāva izmērīt 1S–2S pāreju ar 15 zīmīgiem cipariem, precizēt H–D izotopu nobīdes un supersīkstruktūras sašķelšanās enerģijas.

MPQ J. Alnis izveidoja jaunu optiskā rezonatora termostabilizācijas veidu ar Peltjē dzesētāju vakuuma kamerā, iegūstot lāzera spektrālo līniju šaurāku par 1 Hz pie optiskām frekvencēm 1E14 Hz. Tas ļāva izveidot transportējamus rezonatorus optiskiem pulksteņiem un ir komercializēts (*MenloSystems.com, StableLasers.com, BuFPl.lv*). Izveidoja stabilizētu 1.5μm lāzeri, kura starojums pārraidīts 900 km attālumā pa optisko šķiedru uz PTB Braunšveigā ar 19 ciparu precizitāti. Piedalījās lāzera izveidē un mērījumos pozitronija spektroskopijā ETH Cīrihē. Rīgā QOL ieviesta fs ķemme, stabilizēts lāzers, mikrorezonatori.

Publicētie darbi: >35 publikācijas citētas ~1200 reizes. H–indekss Scopus 18, Google 22. Starptautisko konferenču tēzes >60. Populārzinātniskie raksti 2.

Pedagoģiskais darbs: 1 doktora darba vadītājs, līdzvadījis 6 doktora darbus. Oponents 3 disertācijām. 4 bakalaura darbu vadīšana. Izveidoti ~ 20 apraksti par tehnoloģiju tēmām *Instructables.com,* 500k skatījumi. Vidusskolēnu 4 ZPD vadītājs. Lektors nometnē ALFA. Zinātnieku nakts, Baltās nakts, Ēnu dienas aktīvists.

Zinātniskie projekti: ERAF projekta vadītājs (2017–2019) par optiskiem mikrorezonatoriem biosensoriem. Marijas Kirī individuālā un reintegrācijas granta vadītājs. Dalība ~10 Latvijas un starptautiskos projektos.

Organizatoriskais darbs: recenzents fizikas žurnāliem. Dalība 3 starptautisku konferenču organizēšanā. Biomehānikas un fizikālo pētījumu institūta (2009) līdzdibinātājs. *European Research Area Board* (ERAB) loceklis (Brisele 2011). LZP eksperts. Promocijas komisijas loceklis lāzeru fizikā un spektroskopijā. LU ASI Zinātniskās padomes loceklis (2015–).

Starptautiskā sadarbība: Max Planck Institute of Quantum Optics MPQ (Vācija), PTB Braunšveiga (Vācija), ETH Cīrihe (Šveice), EPFL Lozanna (Šveice), CERN (Šveice), NIST (ASV), JILA Kolorado (ASV), Lundas Lāzeru centrs (Zviedrija).

Atzinības: LZA Ludviga un Māra Jansona balva (2002).

Maija BURIMA – dz. 10.03.1971. *Dr.philol.* (2002), LZA korespondētājlocekle (2012), Daugavpils Universitātes (DU) Latviešu literatūras un kultūras katedras profesore, Humanitārās fakultātes dekāne, Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta pētniece.

Zinātnisko pētījumu virzieni: latviešu literatūras vēsture, jaunākā latviešu literatūra, latviešu un norvēģu literārie un kultūras kontakti, latviešu literatūra Eiropas kultūrtelpā, perifērija un diaspora literatūrā un kultūrā, modernisms un modernitāte literatūrā, literatūra un kultūra publiskajā telpā.

Publicētie darbi (2000 – 2017): publicētas vairāk nekā 196 zinātniskās publikācijas, tai skaitā: 2 zinātniskās monogrāfijas, sastādītas 4 kolektīvās monogrāfijas, 92 publikācijas vispāratzītos starptautiski citējamos zinātniskos žurnālos un starptautisko zinātnisko konferenču rakstu krājumos, 18 starptautisku zinātnisko konferenču tēzes, 44 publikācijas Latvijas zinātniskajos žurnālos un kolektīvajās monogrāfijās, 14 publikācijas citos zinātniskos žurnālos, 4 recenzijas, 7 populārzinātniskas un citas publikācijas.

Pedagoģiskais darbs: vadītāja 16 promocijas darbiem (6 aizstāvēti). Docētie studiju kursi: "Literārā procesa paradigmas", "Promocijas darba metodoloģiskais seminārs", "Kultūrkritiskās skolas", "Komparatīvo pētījumu metodoloģija", "Komparatīvistikas vēsture", "Tulkojums kā kultūras fenomens", "Zinātnisko pētījumu metodoloģija", "Latviešu literatūras vēsture: 20. gs. sākuma literatūra", "Literārā darba analīze", "Ziemeļvalstu literatūru recepcija Latvijā", "Latviešu literatūras kritikas vēsture". Izstrādāta un vadīta studiju programma "Literatūrzinātne". Sagatavoti 4 mācību līdzekļi un 6 mācību metodiskās publikācijas.

Zinātniskie projekti: LZP sadarbības projekts, 2 LZP tematiskie pētījumu projekti, 2 valsts pētījumu programmu apakšprojekti, 4 Valsts Kultūrkapitāla fonda projekti, 2 Ziemeļvalstu kultūras kontaktpunkta programmas projekti, Amerikas Latviešu apvienības Kultūras fonda projekts, Ziemeļu Ministru Padomes programmas "*NordPlus Neighbors*" projekts, Latvijas, Lietuvas un Baltkrievijas pārrobežu sadarbības programmas Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumenta ietvaros 2007–2013 projekts; Eiropas Ekonomiskās zonas finanšu instrumenta un Norvēģijas finanšu instrumenta programmas "Pētniecības stipendijas" projekts, Izglītības un zinātnes ministrijas finansētais projekts, 2 Latvijas valsts mežu atbalstītā Latgales kultūras programmas projekti.

Starptautiskā sadarbība: Dienvidaustrumnorvēģijas universitātes koledža un Trumses Universitāte "Ziemeļvalstu – Baltijas salīdzināmo kultūras studiju tīklojums" (2005–); ASV salīdzināmās literatūras asociācija, Luksemburgas Universitāte, Tartu Universitāte: projekts "*Small/ minor/ ultra–minor Literatures*"; Vītauta Dižā Universitāte un Jankas Kupalas Grodņas Valsts Universitāte: Latvijas, Lietuvas un Baltkrievijas pārrobežu sadarbības programmas projekts (2011–2015), Veliko Turnovo Universitāte (Bulgārija), Šota Rustaveli literatūras institūts (Gruzija), Erevānas Valsts universitāte: VKKF un ERASMUS+ projekti. Viesprofesore Klaipēdas Universitātē, Lomonosova Maskavas Valsts Universitātē, Vītauta Dižā Universitātē.

Organizatoriskais darbs: DU Literatūrzinātnes Promocijas padomes priekšsēdētāja, Latvijas Universitātes Literatūrzinātnes un folkloristikas Profesoru padomes locekle, *studiju virziena* "Valodu un kultūras studijas, dzimtās valodas studijas un valodu programmas" direktore. DU Zinātniskā izdevuma "*Comparative Studies*" sastādītāja un redaktore (iekļauts WOS un EBSCO indeksos).

Atzinības: LR Izglītības un zinātnes ministrijas Atzinības raksts par sasniegumiem zinātniskajā darbībā un nozīmīgu ieguldījumu humanitāro zinātņu popularizēšanā (2011), DU Gada balva zinātnē humanitāro, sociālo un izglītības zinātņu grupā (2011), DU Atzinības raksts par ieguldījumu zinātniskajā un akadēmiskajā darbā (2008), DU Pateicība par ieguldīto darbu starptautisko zinātnisko konferenču organizēšanā (2010), DU Gada balva (2016).

Ausma CIMDIŅA – dz. 30.09.1950. *Dr. philol.* (1992), LZA korespondētājlocekle (2003), Latvijas Universitātes Humanitāro Zinātņu fakultātes profesore literatūrzinātnē (2003–), LU vadošā pētniece (2012–).

Cimdiņa (dzim. Nedēļa) beigusi Jaunpiebalgas vidusskolu (1969), studējusi Latvijas Valsts Universitātes Filoloģijas fakultātē un pēc tās absolvēšanas (1974) visu savu turpmāko darba dzīvi saistījusi ar Latvijas Universitāti. Līdz ar Latvijas Republikas valstiskās neatkarības atjaunošanu, A. Cimdiņa aktīvi izmantojusi līdz tam nebijušas iespējas iegūt stipendijas pētniecības un studiju darbam ārzemēs (Ziemeļvalstu padomes stipendija (Oslo Universitāte,1993); Zviedrijas Karaliskās Akadēmijas stipendija (Stokholmas Universitāte, 1994); Sorosa fonda stipendija (Centrāleiropas Universitāte, 1996); *TEMPUS* individuālās mobilitātes stipendija (Utrehtas Universitāte, 1999) u.c., apgūstot mūsdienu modernās literatūrzinātnes pētījumu teorētiski metodoloģisko bāzi un Rietumu akadēmiskās kultūras pieredzi. Līdzās nacionālas nozīmes pētījumiem latviešu rakstniecības vēsturē, starptautisko kontaktu izmantošana un Latvijas nacionālās Zinātnes iesaiste starptautiskā apritē ir viens no galvenajiem A. Cimdiņas akadēmiskās darbības virzieniem arī vēlākajos gados, aktīvi iesaistoties Eiropas Tematisko tīklu un Ietvara Programmu projektu izstrādē un koordinācijā.

Zinātniski pētnieciskā darba virzieni: mūsdienu literatūras un kultūras teorija un pētījumu metodoloģija, latviešu literatūras vēsture (pamattekstu pētījumi), literatūra un nacionālā kultūridentitāte, kultūra un vara, receptīvā estētika.

Organizatoriskais darbs: LU Filoloģijas fakultātes Baltistikas nodaļas vadītāja (2004–2007)**,** LU Filoloģijas fakultātes (FF) dekāne (2007–2009), LU Humanitāro Zinātņu fakultātes (HZF) dekāna p.i. (vadot FF un Moderno valodu fakultātes reorganizāciju par HZF, 2009–2010), LU Senāta locekle (2005–2010), LU Senāta priekšsēdētāja vietniece un LU Satversmes sapulces priekšsēdētāja vietniece (2007–2010), LU Doktora studiju programmu direktoru padomes priekšsēdētāja (2004–2014), LU Promocijas padomes Literatūrzinātnē, folkloristikā un mākslaszinātnē priekšsēdētāja (2008–), pētījumu centra "*Feministica Lettica*" vadītāja (1998–).

Publikācijas: 130 zinātniskas publikācijas (no tām 70 raksti starptautiski recenzētos zinātniskos izdevumos un konferenču referātu pilnie teksti), 2 monogrāfijas, 1 kolektīva monogrāfija, 12 zinātnisku rakstu krājumu sast. , zinātn. redakt. un līdzautore, 1 enciklopēdijas sast. un zināt. redakt., 1 terminoloģijas vārdnīcas sast. un zinātn. redakt. (līdzaut. ar N. Šromu). Kopskaitā vairāk nekā 200 zinātniskas un populārzinātniskas publikācijas (latviešu, angļu, vācu, krievu, zviedru, spāņu, lietuviešu un igauņu valodā)

Latvijas valsts finansētie zinātniskie projekti: VPP "Nacionālā identitāte" un VPP "Letonika" apakšprojektu "Kultūra un vara: mijiedarbes latviešu valodā, literatūrā un folklorā" (2005–2009) un "Latviešu pamattekstu pētījumi" (2010–2017) izstrāde un vadība. LZP projektu "Latviešu literatūra un mūsdienu literatūrteoretiskās koncepcijas:feminisma diskurss" (1999–2003); "Sieviete mūsdienu latviešu rakstniecībā un humanitārajās zinātnēs" (2004–2008); "Feminisma pretrunas Latvijā: kultūra un varas spēles" (2013–2016) izstrāde un vadība.

Līdzdalība Eiropas Tematiskajos tīklos un Ietvara Programmās: *The 5th Framework Programme project "Enlargement, Gender and Governance: The Civic and Political Participation of Women in EU Candidate Countries"* (EGG, Belfast Univ., UK, 2003–2006); *The SOCRATES/CLIOH network "Creating Links and Overviews to Enhance Historical Perspective in European Culture"* (Univ. of Pisa, Italy, 2000–2008); *The EUA project "Structure and Organization of Doctoral Programmes"* (Pierre & Marie Curie Univ., France 2004–2005); *The 6th Framework Network of Excellence "Creating Links and Innovative Overviews for a New History Research Agenda for a Growing Europe and its Citizens*, TWG *Power and Culture"* (CLIOHRESnet, Univ. of Pisa, Italy, 2005–2009); *The EEA Grants and Norway Grants project "Gender, Power and Culture: Diversity and Interactions in Latvia and Norway"* (Univ. of Oslo, 2015–2017); *European Commission Directory "Scientific Culture and Gender questions: Histories and Identities Articulating National and European identities"* (eksperts, 2007), *The European Commission Work Group "Women and Science/Gender in Science and Innovation"* (eksperts, 2007–2015).

Zinātniski Pedagoģiskais darbs: 14 aizstāvētu promocijas darbu filoloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai vadība, 9 no tiem aizstāvēti. LU docētie studiju kursi "Aktuālas problēmas latviešu literatūrzinātnē", "Literatūras kritika: teorija un prakse", "Dzimumdiference literatūrā: feminisma diskurss"; "Ievads literatūras kritikā", "Latviešu literatūras vēsture (1945–2000)".

Apbalvojumi: Triju Zvaigžņu ordenis, virsnieka pakāpe (2012), LR Ministru Kabineta Atzinības raksts par nozīmīgu ieguldījumu izglītībā un pētnieciskās darbības attīstībā, kā arī par veikumu augstākās izglītības organizatoriskajā darbā (2010), Rīgas domes un LZA balva zinātnē (2014), LZA Atzinības raksts par aktīvu piedalīšanos valsts prioritārās pētījumu programmas "Letonika" izpildē un ideju popularizācijā (2010), LU rektora Atzinības raksts par godprātīgu darbu un sekmīgu Humanitāro zinātņu fakultātes reorganizācijas vadīšanu, profesionālismu un kompetenci, pildot LU Senāta priekšsēdētāja vietnieka pienākumus (2010), LU Gada balva zinātnē par oriģinālu pētījumu rezultātiem (2009), LZA Viļa Plūdoņa balva latviešu literatūrzinātnē (2007).

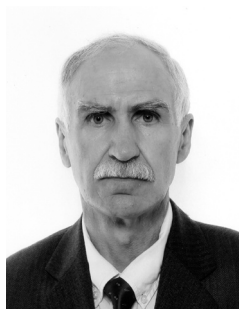

Tālis GAITNIEKS – dz. 08.09.1957. *Dr.silv.* (1991. g. Maskavā Mežkopības institūtā aizstāvēta bioloģijas zinātņu kandidāta disertācija), LVMI Silava vadošais pētnieks, Meža fitopatoloģijas un mikoloģijas laboratorijas vadītājs, LLMZA īstenais loceklis, LZA korespondētājloceklis.

Zinātnisko pētījumu virzieni: kokaugu mikorizas nozīme meža ražības nodrošināšanā, sakņu trupes izraisīto mežsaimniecisko zaudējumu samazināšana, skuju koku celmu bioloģiskā aizsardzība pret sakņu piepes sporu infekciju, kokaugu rezistence pret sēņu patogēniem.

Publicētie darbi: 62 zinātniskās publikācijas, t. sk., Web of Science un Scopus datu bāzēs 31 (7 pirmās kvartiles žurnālos), 2 monogrāfiju līdzautors, citēts 284 reizes, H – indekss 8, pētījumu rezultāti atspoguļoti ziņojumos 47 vietējās un 106 ārzemju konferencēs, 2 patenti (LR).

Pedagoģiskais darbs: LU un LLU vadīti 13 bakalaura, 14 maģistra darbi, vadītas 3 disertācijas (2 Zviedrijā), šobrīd vadītājs 2 maģistra un 6 promocijas darbiem. LLU Meža fakultātes Maģistra eksaminācijas komisijas loceklis, LU Bioloģijas fakultātes doktorantūras skolas "Augu, augsnes resursi un bioloģiskā daudzveidība" vadības padomē.

Zinātniskie projekti: vadījis Izglītības un zinātnes ministrijas finansētos – tirgus orientētos pētījumus, Zemkopības ministrijas finansētos – Meža attīstības fonda pētījumus, A/S "Latvijas valsts meži" un SIA "Rīgas meži" pasūtītos pētījumus, vienu ERAF projektu. Vadīti LZP granti (t. sk., 2013– 2016) un apakšprojekti LZP sadarbības projektos un divās Valsts programmās, koordinators ES 5. ietvarprogrammas projektā Wood–EN–MAN, 6. ietvarprogrammā FORTHREATS, piedalījies vairākos Ziemeļvalstu (SNS) projektos, Latvijas pārstāvis COST programmās. Šobrīd vada ERAF, Meža nozares kompetences centra projektu (2017–2018) un A/S "Latvijas valsts meži" pasūtīto projektu (2017–2020).

Organizatoriskais un eksperta darbs: LVMI Silava Zinātniskās padomes priekšsēdētājs, LLMZA Mežzinātņu nodaļas vadītājs, LZP Lauksaimniecības, vides, zemes un meža zinātņu ekspertu komisijas loceklis, komisijas priekšsēdētāja vietnieks, LLU Mežzinātņu nozares un Materiālzinātņu nozares Koksnes materiālu

un tehnoloģijas apakšnozares promocijas padomes loceklis, ES COST programmas Meža un koksnes produktu (FPS) domēna eksperts, rakstu krājuma "Mežzinātne" galvenais redaktors, un žurnāla "*Baltic Forestry*" redkolēģijas loceklis, LVMI Silava pārstāvis Medību saimniecības attīstības fonda padomē/konsultatīvajā padomē.

Atzinības: Latvijas Darba devēju konfederācijas balva par sadarbību ar uzņēmēju "Par inovācijām uzņēmējdarbībā" (2005), Zemkopības ministrijas Meža nozares gada balva "Zelta čiekurs" nominācijā "Par zinātnes ieguldījumu nozares attīstībā" (2010. g.), LLMZA un LU pateicības raksti.

Aigars JIRGENSONS – dz. 14.09.1973. *Dr.chem.* (2000), Latvijas Organiskās sintēzes institūta direktora vietnieks zinātniskajā darbā un Organiskās sintēzes metodoloģijas grupas vadītājs, RTU MLĶ fakultātes profesors. LZA korespondētājloceklis (2013).

Zinātnisko pētījumu virzieni: medicīnas ķīmija pretmalārijas un antibakteriālo zāļvielu izveidei; zāļvielu ražošanas ceļu izveide; metodoloģiskie pētījumi veltīti aminoskābju un aminospirtu iegūšanai, karbkatjonu reakcijām kā arī hidroksāmskābju ievadīšanai molekulās.

Publicētie darbi: 52 zinātniski raksti zinātniskajos žurnālos (Hirša indekss – 11, Scopus), 20 patenti un pieteikumi. Lekcijas 6 konferencēs/semināros.

Zinātniskie projekti: 5 starptautisko projektu vadītājs; 2 LZP projektu vadītājs un 2 Eiropas struktūrfondu projektu vadītājs.

Pedagoģiskā darbība: 10 promocijas darbu vadītājs (5 aizstāvēti). 3 RTU studiju kursu atbildīgais pasniedzējs.

Organizatoriskais darbs: LZP ekspertu komisijas loceklis. LOSI Zinātniskās padomes loceklis.

Atzinības: Latvijas gada zinātnes sasnieguma (lietišķajā zinātnē) līdzautors (2016). Izglītības un zinātnes ministrijas Goda raksts (2017).

Tālis JUHNA – dz. 22.01.1972. *Dr.sc.ing.* (2002), RTU Būvniecības inženierzinātņu fakultātes Siltuma, gāzes un ūdens tehnoloģijas institūta Ūdens inženierijas un tehnoloģijas katedras profesors, RTU Būvzinātnes centra Ūdens pētniecības zinātniskās laboratorijas vadītājs, RTU Zinātņu prorektors, LZA korespondētājloceklis, Latvijas Zinātnes padomes (LZP) priekšsēdētajā vietnieks, LZP eksperts (Būvzinātne, Siltuma, gāzes un ūdens inženiersistēmas) un Inženierzinātnes un datorzinātnes komisijas loceklis.

Zinātniskā kvalifikācija: Inženierzinātņu doktors (*Dr.sc.ing*), 2002. gads, Lulea Universitāte (Zviedrija), KTH, maģistra grāds vides inženierijā (Zviedrija).

Zinātnisko pētījumu virzieni: ūdens tehnoloģijas, molekulārās metodes, biotehnoloģija dzeramā ūdens kvalitāte, mikroorganismu augšanas kontroles iespējas dabas ūdeņos, patogēno mikroorganismu uzvedība ūdensapgādes sistēmu bioplēvēs, dabas ūdeņu attīrīšana no grūti noārdāmām organiskām vielām, ražošanas notekūdeņu attīrīšana.

Publicētie darbi: kopējais skaits – > *100, t.sk.* 35 publikācijas starptautiskos citējamos žurnālos (Hirša indekss – 9), 22 raksti recenzētos izdevumos, 4 zinātniskās monogrāfijas, 2 nodaļas 2 grāmatās, 2 mācību gr. Latvijas patentu pieteikumi: 3 patenti. Eiropas patentu pieteikumi: 2 patenti.

Pedagoģiskais darbs: 10 doktoranti (5 aizstāvēti); 16 docēti studiju kursi, 10 izstrādāti studiju kursi.

Zinātniskie projekti: dalība > 20 starptautiskos projektos, 6 Latvijas projektos.

Organizatoriskais darbs: Latvijas siltuma, gāzes un ūdens tehnoloģijas inženieru savienība (LSGŪTIS), komisijas loceklis, Promocijas padomes P–12 "Siltuma, gāzes un ūdens inženiersistēmas" apakšnozarē, padomes loceklis. Dalība zinātnisko žurnālu redkolēģijās – "*Drinking Water Engineering and Science*" (DWES) – redkolēģijas loceklis (SNIP 1.105), "*Journal of Water Security*" – galvenais redaktors. Dalība < 10 komisijās.

Atzinības: 2016. gadā Pasaules kultūras padomes *(World Culture Council – WCC)* balva par sasniegumiem zinātnē; 2014. gadā ITERA Latvija gada balva; 2006. gadā RTU Jaunais zinātnieks; 2004. gadā LIF mērķprogrammas "Izglītībai, zinātnei un kultūrai" Latvijas Gāze balva.

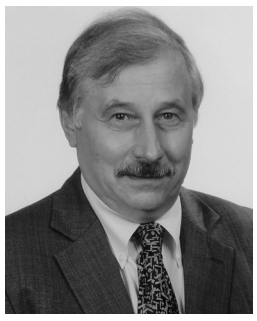

Mārcis LEJA – dz. 29.08.1964. *Dr.med.* (2003), LZA korespondētājloceklis (2012). LU profesors, LU Klīniskās un profilaktiskās medicīnas institūta direktors, Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas Zinātnes daļas vadītājs, Gremošanas slimību centra 'Gastro' gastroenterologs, Eiropas Helikobaktērijas un mikrobioma pētniecības grupas prezidents.

Zinātnisko pētījumu virzieni: onkoloģija, onkoprofilakse, gastroenteroloģija, epidemioloģija, inovatīvas diagnostikas metodes, funkcionālā diagnostika.

Publicētie darbi (2011– 2017): kopējais skaits – >150 t.sk. 9 grāmatu nodaļas, >65 zinātniskie raksti (H indekss – 18). Referāti starptautiskās konferencēs – ~ 180 (mutiski un stendu ziņojumi).

Pedagoģiskais darbs: 10 doktoranti (5 aizstāvēti darbi), >20 vadīti rezidentu, maģistrantu, studentu diplomdarbi. 2 docēti studiju kursi, Doktorantūras skolas Translācijas medicīnā iniciators un vadītājs. Lektors Eiropas un starptautiskos pēcdiploma apmācības kursos.

Zinātniskie projekti: dalība >20 starptautiskos projektos, 10 Latvijas projektos.

Kvalifikācijas celšana ASV, Nīderlandes, Zviedrijas, Vācijas medicīnas augstskolās un iestādēs.

Organizatoriskais darbs: Apvienotās Eiropas Gastroenteroloģijas nedēļas un Eiropas Helikobaktērijas un mikrobioma pētniecības grupas ikgadējo kongresu zinātnisko komiteju loceklis. Eiropas Digestīvās Onkoloģijas asociācijas padomes loceklis. Eiropas Celiakijas asociācijas un Starptautiskās Vesela kuņģa iniciatīvas dibinātājbiedrs. Latvijas Gastroenterologu asociācijas valdes loceklis. Latvijas Universitātes Domes un Medicīnas zinātniskās padomes loceklis. 6 starptautisku izdevumu redkolēģijas loceklis, recenzents >20 starptautiskiem izdevumiem. Latvijas kongresu un konferenču orgkomiteju loceklis un organizators.

Atzinības: LZA apbalvojumi par nozīmīgākiem sasniegumiem zinātnē, LR Veselības ministrijas Atzinības raksts, vairākas LU atzinības, Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas valdes atzinība. Amerikas Gastroenterologu asociācijas īstenais loceklis.

Sandra LEJNIECE – dz. 26.11.1963. *Dr.med.* (1998), LZA korespondētājlocekle (2013). RSU profesore, RAKUS Ķīmijterapijas un hematoloģijas klīnikas vadītāja, Latvijas Hematologu Asociācijas prezidente.

Zinātnisko pētījumu virzieni: hroniskas limfoleikozes, mielomas slimības prognostiskie marķieri, hroniska mieloleikoze, vīrusinfekcijas hematoloģisko slimību gadījumos rezistence pret ķīmijterapiju.

Publicētie darbi (1998 – 2017): kopējais skaits – >150 t.sk. 3 monogrāfijas, daļas monogrāfijās – 3, 23 zinātniskie raksti (H indekss – 8), 131 tēzes, 29 populārzinātniskie raksti. Referāti starptautiskās konferencēs – 18 (mutiski ziņojumi).

Pedagoģiskais darbs: 2 doktoranti aizstāvējuši promocijas darbu, 4 doktoranti studē, 3 docēti studiju kursi, 3 izstrādāti studiju kursi, 3 izstrādātas studiju programmas, apmāca rezidentus hematoloģijā un citās specialitātēs.

Zinātniskie projekti: dalība 5 starptautiskos projektos, 14 Latvijas projektos.

Organizatoriskais darbs: Latvijas Hematologu Asociācijas prezidente, Eiropas Hematologu Asociācijas biedre, 1 starptautiska medicīnas žurnālu redkolēģijas locekle; >10 starptautisku un Latvijas kongresu un konferenču orgkomiteju un zinātnisko komiteju locekle.

Atzinības: Latvijas Republikas ordenis Atzinības Krusts, III šķira; Latvijas Republikas Ministru Kabineta Atzinības raksts par pašaizliedzību un panākumiem, strādājot Latvijas valsts un tautas labā; Latvijas Ārstu biedrības otrās pakāpes Goda zīme "*Tempus Hominis*"; Latvijas Sarkanā Krusta un UNICEF Pateicības raksts par līdzdalību un atbalstu brīvprātīgo kustības stiprināšanā.

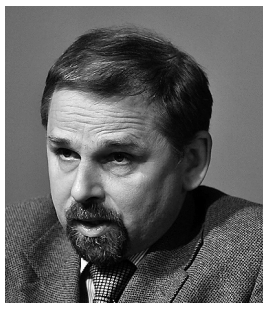

Valdis PĪRĀGS – dz. 20.02.1961. *Dr. med.* (1995), Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes profesors, Internās Medicīnas katedras vadītājs, LZA korespondētājloceklis (2009).

Zinātnisko pētījumu virzieni: cukura diabēta komplikāciju patoģenēze, ģenētiskā predispozīcija, jaunu medikamentu izpēte.

Publicētie darbi: 127 zinātniski raksti "*ResearchGate*" datubāzē, kopējais citējumu skaits 5608 (h–indekss 23), no tiem 81 raksts PubMed starptautiski citētos zinātniskajos žurnālos (Hirša indekss – 17, 67 raksti Scopus). Kopējais zinātnisko un medicīnisko rakstu/tēžu un monogrāfiju skaits pārsniedz 300. Lekcijas nolasītas vairāk nekā 70 starptautiskās konferencēs un semināros.

Zinātniskie projekti: trīs valsts pētījumu programmu vadītājs biomedicīnas nozarē (vadītājs); 7 starptautisku projektu vadītājs vai izpildītājs, 9 LZP u.c. projektu vadītājs.

Pedagoģiskais darbs: lekciju kursi LU MF studentiem, 23 diplomdarbu, maģistra darbu un rezidentūras darbu vadītājs.

Organizatoriskā darbība: LU Medicīnas, farmācijas un bioloģijas promocijas padomes vadītājs, LU Senāta Stratēģijas komisijas vadītājs, LU Medicīnas nozares zinātniskās padomes loceklis, agrāk LZP loceklis, ekspertu komisijas loceklis. BMC Zinātniskās padomes loceklis. Vairāku starptautisku zinātnisku biedrību valžu loceklis.

Pedagoģiskā darbība: LU Internās medicīnas klīnikas vadītājs, Domes priekšsēdētājs, 6 promocijas darbu vadītājs.

Atzinības: Latvijas gada zinātnes sasnieguma līdzautors (2011). LZA Paula Stradiņa balvas laureāts (2011).

Aleksandrs ŠOSTAKS – dz. 05.12.1948. *Dr.habil.math.* (LU 1993), LU profesors (1993), LZA korespondētājloceklis (2004), LU Matemātikas un informātikas institūta vadošais pētnieks (2006), LU emeritētais profesors (2015).

Zinātnisko pētījumu virzieni: vispārīgā topoloģija, ģeometriskā topoloģija, daudzvērtīgas matemātiskas struktūras, daudzvērtīgā un nestriktā (*fuzzy*) loģika un tās lietojumi, raupjas kopas un struktūras, daudzvērtīgas aproksimatīvas sistēmas.

Zinātniskās publikācijas: H indekss (Scopus) – 7 Alexander Šostak un 3 Alexander Shostak. Kopējais zinātnisko publikāciju skaits – 145 (t.sk. 44 publikācijas indeksētas Scopus un divas, kuras ir citētas attiecīgi 453 un 396 reizes). Pētījumu rezultāti prezentēti vairāk kā 100 starptautiskās konferencēs, tajā skaitā 15 reizes plenārajos referātos.

Pedagoģiskais darbs: 10 sekmīgi aizstāvētu doktora disertāciju vadītājs (no tām 1 – Maskavā, 1 – Spānijā, 1 – Vācijā, 1 – Kirgīzijā, 6 – Latvijā). Recenzētas 9 doktora un 4 habilitēta doktora disertācijas Latvijā un ārzemes. Vairāk kā 50 maģistra, bakalaura un diplomdarbu vadītājs. Izstrādāti 7 lekciju kursi. Nolasīti vairāk kā 20 lekciju kursi LU, Liepājas Universitātē, RSEBA, TSI, Rodes Universitātē (Greimstaunā, DĀR) un Jorkas universitātē (Toronto, Kanādā). Sagatavoti 14 mācību – metodiskie materiāli.

Zinātniskie projekti: Piecu LZP grantu vadītājs (1992–2009) vai līdzvadītājs (2009–2012). Sešu ESF līdzfinansēto projektu (2006–2015) īstenotājs, no tiem četros kā vadītājs.

Organizatoriskais darbs: viens no Latvijas Matemātikas Biedrības dibinātājiem (1993), valdes loceklis (1993) un priekšsēdētājs (1996–2001). Visu (vienpadsmit) Latvijas matemātikas konferenču orgkomiteju un programmas komiteju loceklis. Latvijas Universitātes Matemātiskās analīzes katedras vadītājs (2001–2005), LU Matemātikas profesoru padomes priekšsēdētāja vietnieks, LU Fizikas un matemātikas fakultātes domes loceklis dažādos periodos. Profesionālās studiju programmas Matemātiķis–statistiķis direktors (2001–2011). LU Matemātikas nodaļas "Erasmus" programmas koordinators. Doktorantūras skolas "Atomāro un nepārtrauktās vides fizikālo procesu pētīšanas, modelēšanas un matemātisko metožu pilnveidošanas skola" vadītāja vietnieks.

Starptautiskā sadarbība: Dalība Slovākijas, Čehijas, Dienvidāfrikas Republikas, Turcijas un Igaunijas akadēmijās iesniegto zinātnisko projektu ekspertīzē. Tiek uzturēta regulārā sadarbība ar zinātniskajiem centriem Čehijā, Slovākijā, Spānijā, Vācijā, Dienvidkorejā, Ķīnā, Kanādā. Redkolēģijas loceklis žurnālos "*Fuzzy Sets and Systems*" (iekļauts SCI sarakstā), "*Iranian Journal of Fuzzy Systems*", "*Hacettepe Journal of Mathematics and Statistics*" (abi iepriekš minētie iekļauti paplašinātajā SCI sarakstā), "*Matematički Vesnik*", "*Annals of Fuzzy Mathematics and Informatics*". Referents žurnālā "*Zentralblatt Math*". Vairāku starptautisku konferenču un kongresu (t.sk, EUSFLAT, IFSA, FSTA, ISCAMI, ASV ikgadējo topoloģijas konferenču) programmu komiteju loceklis un sekciju vadītājs.

Popularzinātniskais darbs. Vairāku populārzinātnisku rakstu, t.sk. raksta par Latvijas matemātikas biedrību žurnālā "*Newsletters European Mathematical Society*" autors. Nolasītas vairākas lekcijas skolēniem Mazajā Matemātikas universitātē. Popularizējot profesionālo studiju programmu "Matemātiķis–statistiķis" (2007–2008) organizēts prezentāciju cikls vidusskolās Latvijā.

Atzinības: LZA Pīrsa Bola balvas laureāts (2017), LZA emeritētais zinātnieks (2017), četri LU rektora atzinības raksti.

Igors ŠUVAJEVS – dz.07.04.1963. *Dr. phil.* (1995), LZA korespondētājloceklis (2000), LU profesors (2006), LU Filozofijas un socioloģijas institūta vadošais pētnieks.

Zinātnisko pētījumu virzieni: dzīvesmākslas filosofija; psihoanalīze, patības un politiskās tehnoloģijas, biopolitika, ideju vēsture.

Publicētie darbi: 13 monogrāfijas, > 50 sastādītas, tulkotas, komentētas grāmatas, > 400 raksti.

Referāti (2006–2017) starptautiskās konferencēs – 27.

Pedagoģiskais darbs: 6 doktoranti, 1 promovējies doktors, 19 izstrādāti un docēti kursi. Maģistru un bakalauru darbu vadīšana (vid. 6 gadā).

Zinātniskie projekti: 5 projektu vadītājs, dalība 3 projektos, 1 EUK projekts.

Organizatoriskais darbs: LZP eksperts, Profesoru padome, Promocijas padome, LU VFF Dome, LU FSI Padome, redkolēģiju loceklis ("*Oriens Aliter* "u.c.), kongresu un konferenču orgkomiteju vadītājs vai dalībniek (vid. 2 gadā).

Atzinības: Austrijas Goda krusts zinātnē un mākslā (2015), Eiropas Zinātņu un Mākslas Akadēmijas balva *Felix* (2001).

Latvijas ķīmijas vēstures pētniekam Ilgaram Grosvaldam – 90[1]

Šogad cienījumu jubileju svinēja ilggadīgais Latvijas ķīmijas vēstures muzeja[2] direktors *Dr.sc.ing*. Ilgars Grosvalds (dzim. 1927). Šim notikumam par godu sadarbībā ar LU Zinātņu un tehnikas vēstures muzeju un RTU Inženierzinātņu vēstures pētniecības centru tika atklāta silikātķīmiķa, zinātnes vēsturnieka un valsts emeritētā zinātnieka fundamentālo darbu izstāde. Un to nav maz! Līdz 2017. gada 18. novembrim I. Grosvalds ir publicējis 711 zinātniskus darbus, četri no tiem iznākuši šogad.

Izstādes atklāšanā I. Grosvalda mūža ieguldījumu ķīmijas, tehnikas un vēstures zinātņu attīstībā godināja LZA prezidents Ojārs Spārītis un viceprezidents Andrejs Krasņikovs, RTU rektors Leonīds Ribickis, piešķirot Atzinības rakstus, kā arī Latvijas Zinātņu vēstures asociācijas biedri, izsakot pateicību par zinātnieka veikumu.

Ļoti atbilstošu raksturojumu I. Grosvalda mūža darbam devis Britu Kolumbijas universitātes ķīmijas profesors Jānis Aleksandrs Lielmežs, atzīmējot zinātnieka devuma daudzšķautņainību, un īpaši uzsverot viņa kā skolotāja pienesumu, izaudzinot veselu paaudzi jauno ķīmiķu–tehnologu.

Prātā paturama ir zinātnes vēsturnieka I. Grosvalda atziņa – pagātnes zināšanas ir Latvijas nākotnes zinātņu ēkas būvakmens.

Ivans Griņevičs,
Latvijas Zinātņu vēstures asociācijas biedrs

[1] Vairāk par I. Grosvaldu lasiet izdevumā "Zinātnes Vēstnesis" 2012. gada 10. septembra numurā

[2] Latvijas ķīmijas vēstures muzejs ir LU un RTU mācību, zinātniski–pētnieciska un kultūrizglītojoša struktūrvienība, kas izvietots LU ēkā Kronvalda bulvārī 4, Rīgā. Būve celta 1901. gadā kā Rīgas Politehniskā institūta ķīmijas laboratoriju korpuss pēc akadēmiķu un profesoru norādījumiem.

Ilgars Grosvalds (centrā) kopā ar Latvijas Zinātņu vēstures asociācijas biedriem savā 90. dzimšanas dienā pie Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja Foto E. Lapsa

Domājot par Daugavu

Turpinājums no 1.lpp.

Mazāka loma ir atstāta zinātniskajai izpētei, kas varētu palīdzēt atklāt katras aizsargājamās vietas vērtības plašākā skatījumā. Turklāt, ja arī zinātnes nozaru pārstāvjus piesaista plānu izstrādei, viņi nav sertificēti kā eksperti (kaut arī nosauc par *ekspertiem*) un viņu darba autortiesības nav nodrošinātas, jo plāna izstrādes noteikumi un tradīcija pieļauj kompilācijas. Var teikt, ka dabas aizsardzības plānu izstrāde turpat 25 gadu laikā izveidojusies par labi regulētu un pārraudzītu darbības virzienu, bet paši plāni (kā teksts) – par īpatnēju rakstīto darbu žanru (līdzīgi kā dažādās programmas, stratēģijas, vadlīnijas).

Tā vai citādi, turpat vai pirms 30 gadiem izveidotās aizsargājamās dabas teritorijas – dabas parks "Daugavas loki" un aizsargājamo ainavu apvidus "Augšdaugava" – joprojām ir vērā ņemama realitāte, ar saviem plāniem un noteikumiem. Jautājums varētu būt cits: vai šajos gados sasniegts tas, kas bija rakstīts sākotnējos mērķu uzstādījumos? Un vai tie atbilst šodienas situācijai?

Atgriežoties pie Daugavas. Gadu gaitā palaikam sabiedrībā uzvirmoja ziņas par jauna HES projekta tapšanu, par aizdomīgām darbībām u.c. Dažādie vērtējumi atrodami pagājušā gadsimta 90. gadu nogales un jaunā gadsimta sākuma gadu laikrakstu publikācijās. Tie ir fakti. Dabiski, ka dažādās sabiedrības grupās tas varēja viest šaubas – vai līdz šim valstī pastāvošie dabas aizsardzības nosacījumi ir pietiekami spēcīgi, lai nepieļautu Daugavpils HES (vienalga, kādā formā) celtniecības plānu renesansi.

Tomēr jāatceras vēl kas cits. Daugava ir darbīga upe, gadsimtiem ilgi tā bijusi nozīmīgs tirdzniecības un kultūras sakaru ceļš. Jau 19. gadsimtā par Daugavu rakstīja kā par *kultūras āderi*. Laiku gaitā tapuši un arī īstenoti dažādi uzlabošanas pasākumu plāni un projekti, ar katram laikam atbilstīgu vērienu. Sākot jau ar izcelšanās teikām par to, kā radusies Daugavas upe un ieleja. Un vēl, it kā dīvains jautājums: kas tad īsti ir Daugava? Vai šo vārdu attiecinām tikai vienīgi uz lielās upes (ar izteku tālu no mums) posmu, kas sākas pie Latvijas politiskās robežas? Vai arī pieņemam, ka upei ir paralēlie nosaukumi – *Zapadnaja Dvina* (Krievijā), *Zahodņaja Dzvina* (Baltkrievijā) un Daugava pie mums, Latvijā. Turklāt, šos upes posmus savstarpēji saista ūdens plūsma. Tādēļ būtu jāzina, vai mūsu pusē ir izvērtēts, kādu ietekmi mūsu Daugavā atstās četras Baltkrievijā būvētās un būvējamās HES? Tuvākā būs tikai 30 km no robežas, Verhņedvinskā [1].

Nedaudz vēlāk, 2010. gadā, Daugavas upei, arī jau pasen izveidotajām aizsargājamām dabas teritorijām tika pievērsta pastiprināta uzmanību atšķirīgākā skatījumā. Šajā laikā bija atdzimusi sensena ideja par kuģojama ceļa izveidi Daugavā (tautas valodā – *Daugavas rakšanu*), kas kalpotu par transporta ceļu, saistoties ar Dņepru un Volgu. Sabiedrībā pastāvēja divējas noskaņas, gan *par* (jaunas attīstības iespējas), gan *pret* (tradicionālie dabas aizsardzības argumenti).

Spēcīgākā izrādījās *pret* balss. Par to liecina izteiksmīgas publikācijas masu saziņas līdzekļos. Īpaša nozīme bija 2010. gada 23. aprīlī Latvijas Zinātņu akadēmijas sēdē (tās temats "Daugavas ekosistēma un tās ilgtspējīga attīstība") pieņemtajam dokumentam/rezolūcijai, kas saucās *LZA viedoklis pret kuģojamā Daugavas ūdensceļa izveidi* [2].

Sēdes rezolūcija saturēja vairākas prasības (pārstāstot un citējot), proti: (1) nepārveidot Daugavas ekosistēmu, bet tas notiks transporta maģistrāles būves gadījumā; (2) ņemot vērā Daugavas ūdensceļa projekta utopisko raksturu, to neiekļaut jebkādos Latvijas nacionālās stratēģijās, plānos un vīzijās; (3) "atzīt LR Saeimas un valdības līmenī Daugavu ar tās dabisko tecējumu par Latvijas nacionālo vērtību, kas maksimāli jāsaudzē"; (4) "pieprasīt *nekavējoties* izvirzīt šīs teritorijas [dabas parku "Daugavas loki" un aizsargājamo ainavu apvidu "Augšdaugava" – *precizējums mans, A.M.*] iekļaušanai UNESCO Dabas un kultūrvēsturisko mantojumu sarakstā [..]".

Raugoties kopumā, rezolūcija atspoguļo divas pieejas. No vienas puses, tā pauž rūpes par visu Daugavas (un sateces baseina?) ekosistēmu, par Daugavu kā nacionālo vērtību (tā ir kā atsauce uz atmodas laika noskaņām). No otras puses, tā ir konkrēta prasība attiecībā uz divām nosauktajām aizsargājamām teritorijām. To var saprast kā vēlmi meklēt vēl citus, it kā spēcīgākus līdzekļus, lai pastiprinātu tā Daugavas posma aizsardzību, kurā pati upe savā tecējumā vēl ir maz pārveidota. Taču Pasaules mantojuma saraksts būtībā ir UNESCO konvencijā *Par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību* nosprausto mērķu īstenošanas līdzeklis. Turklāt līdz tam ejams garāks ceļš, sākot ar iekļūšanu Pasaules mantojuma Latvijas nacionālajā sarakstā, balstoties uz pārliecinošām vietas zinātniskām izpētēm.

Nedaudz vārdu par pieminēto UNESCO konvenciju**,** ko saīsināti sauc par *pasaules mantojuma konvenciju*. Tā pieņemta jau pasen, pirms 45 gadiem, bet Latvijā tā ir jauna darbības joma, kas virspusēji liekas līdzīga dabas aizsardzībai, kāda tā izveidojusies Latvijā. Taču būtiski atšķiras pamatnostādnes. Konvencijas atslēgas vārdi ir "mantojums" (mums un pasaulei), un "īpašas nozīmes universāla vērtība" (kam jāpiemīt izvēlētajiem objektiem vai vietām). Galvenie principi – *autentiskums* (pierādījumu kopums), *identitāte*, *vērtība* (tās dažādībā), *nozīmīgums* (sociālā vērtība, nozīme sabiedrībai tagad, tagadnē), kā arī *atbildība* (personiskā un profesionālā). Minētās nostādnes atspoguļotas daudzās publikācijās, kā arī oficiālajās UNESCO vadlīnijās, kas nepārtraukti tiek aktualizētas [3].

Iepriekš teiktais jāsaprot vienīgi kā norāde uz to, ka *pasaules mantojuma* jomā tiek lietota cita valoda, piemēroti citādi principi, salīdzinājumā ar dabas aizsardzības praksi Latvijā (par to var pārliecināties, iepazīstoties kaut vai ar noteikumiem par dabas aizsardzības plānu izstrādi).

2011. gadā masu saziņas līdzekļos parādījās ziņa, ka "Daugavas loki" (dabas parks?) iekļauti UNESCO Latvijas nacionālajā sarakstā, tādējādi uzsverot vērtību pasaulei un cerot, ka minētais fakts nodrošinās spēcīgāku aizsardzību. Ieinteresētajā sabiedrībā tas tika uzskatīts par uzvaru (kārtējā *pret* uzvara, tāpat pirms daudziem gadu HES būvniecības pārtraukšana).

Neiedziļinoties procedūru aprakstos, šķiet, ka viss notiek it kā vienkārši: tiek sagatavots pieteikums (nominācija), ko iesniedz UNESCO Latvijas nacionālajai komitejai, to izskata, apspriež un pieņem (vai nepieņem). Taču patiesībā ar to uzsākts sarežģīts un pietiekami ilgs process, ņemot vērā arī to, ka ikviens pieņemtais lēmums tā vai citādi ietekmēs vietējos cilvēkus, uzliks pienākumus vietējām pašvaldībā. Kopumā – kādas vietas iekļaušana mantojuma sarakstā (nacionālā vai pasaules) prasa atbildību no visas sabiedrības. Mūsu gadījumā tas var nozīmēt to, ka (izsakoties tēlaini) pāri esošajām aizsargājamām teritorijām (ar saviem plāniem un noteikumiem) it kā pārklāsies pāri vēl jauni noteikumi un plāni, jau atbilstīgi UNESCO dokumentu prasībām. Tas skars arī cilvēkus, tādēļ katrs lēmums prasa vislielāko atbildību.

Turpinot par Daugavu. Pieteikuma teksts angļu valodā atrodams UNESCO dokumentu publikācijās tīmeklī [4], bet analogu tekstu latviešu valodā pagaidām neizdevās atrast. Nav ziņu par teksta autoru vai autoriem, par pētījumiem, uz kuriem balstās pieteikums (konteksts ļauj pieņemt, ka tie varētu būt dabas aizsardzības plāni). Pieteikuma iesniedzējs ir Latvijas Zinātņu akadēmija, tātad to var uzskatīt par kvalitātes garantu.

Tomēr nepieciešamas dažas piezīmes par pirms gadiem pieteiktās un apstiprinātās nominācijas nosaukumu, jo tā versijas latviešu un angļu valodā var saprast atšķirīgi, pat ja abās minēts Daugavas vārds.

Tātad, angļu valodā nominācija saucas "Meanders of the Upper Daugava", bet latviešu – "Daugavas loki", gan nenorādot, vai tas ir *dabas parks* ar savu īpašo nosaukumu [5]. Minētais fakts ir radījis nenoteiktību, gan saturisku, gan uz teritoriālajām aprisēm attiecināmu. Vai nominācijā domāta Daugavas upes 'augštece' (Latvijas robežās) un tās meandri (pilnīgi noteikts ģeogrāfisks jēdziens)? Tas būtu saprotami Daugavas upes ekosistēmas kontekstā, bet vai arī pasaules mantojuma kontekstā? Vēl jautājums – vai latviešu valodas versijā "Daugavas loki" domāti kā aizsargājamā teritorija (dabas parks), un vai tas vienlaikus attiecas arī uz "Augšdaugavu" kā aizsargājamo ainavu apvidu savās robežās? Vispārzināms, ka aizsargājamo teritoriju īpašos nosaukums netulko, bet saglabā tādus, kādi tie ir rakstīti oriģinālajās valodās.

Tādā nenoteiktības situācijā nav iespējams jēgpilni diskutēt par pieteikuma saturu, turklāt nezinot autoru vai autorus. Tāpat nav iespējams izvērtēt, vai tie nozīmīguma kritēriji, kurus nominācijas iesniedzēji izvēlējās pirms septiņiem gadiem, turpmāk ir apstiprinājušies ar UNESCO nostādnēm atbilstošiem pētījumiem (autentiskums, identitāte, nozīme, kvalitāte u.c.), vai tos (kritērijus) ir sapratusi un pieņēmusi arī vietējā sabiedrība.

Turpinājums – nākamajā numurā.

Aija Melluma,
Dr.habil.geogr., LZA kor. loc.

1. *Enerģija un Pasaule*, Nr. 6, 2014.
2. *Zinātnes Vēstnesis*, 2010, 10. maijs.
3. Pieejams: whc.unesco.org/en/guidelines
4. Pieejams: whc.unesco.org/en.tentativelists/5610/
5. Pieejams: http://www.unesco.lv/lv/kultura/pasaules–mantojums/latvijas–nacionalais–saraksts/latvijas–nacionalais–saraksts

Aizstāvēšana

2018. gada 10. janvārī plkst.15.00 Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Medicīnas promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Dzirciema ielā 16, Hipokrāta auditorijā

GUNTA SUMERAGA

aizstāvēs promocijas darbu "**Neirohumorālās inervācijas un neirogēnā iekaisuma loma deguna un aizdegunes gļotādā pacientiem ar izolētu aizdegunes tecēšanas sindromu**".

Recenzenti: *Dr.med* Ilze Štrumfa (RSU); *Dr.med* Eugenijs Lesinsks (*Eugenijus Lesinskas*, Viļņas Universitāte, Lietuva); *Dr.med* Marina Aunapū (*Marina Aunapuu*, Tartu Universitāte, Igaunija).

Ar promocijas darbu varēs iepazīties RSU bibliotēkā, RSU mājaslapā www.rsu.lv.

***

2018. gada 15. janvārī plkst.15.00 Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Medicīnas promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Dzirciema ielā 16, Hipokrāta auditorijā

ANATOLIJS POŽARSKIS

aizstāvēs promocijas darbu "**Vēlīnā hipogonādisma attīstības un diagnostikas īpatnības vīriešiem hronisko slimību: arteriālās hipertensijas, dislipidēmijas, adipozitātes, metaboliskā sindroma, 2.tipa cukura diabēta, hroniskas obstruktīvas plaušu slimības un to kombināciju gadījumā**".

Recenzenti: *Dr.med*. Ilze Konrāde (RSU); *Dr.med*. Valdis Pīrāgs (LU); *Dr.med*. Valentins Matulevičs (*Valentinas Matulevičius*, Lietuvas Veselības zinātņu universitāte Endokrinoloģijas institūts).

Ar promocijas darbu varēs iepazīties RSU bibliotēkā, RSU mājaslapā www.rsu.lv.

***

2018. gada 18. janvārī plkst.15.00 Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Medicīnas promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Dzirciema ielā 16, Hipokrāta auditorijā

ANDA KADIŠA

aizstāvēs promocijas darbu "**Latentas/persistentas parvovīrusa B19, HHV–6 un HHV–7 infekcijas iesaiste reimatoīdā artrīta etopatoģenēzē un saistība ar klīnisko un radioloģisko atradi**".

Recenzenti: *Dr.med* Valda Staņēviča (RSU); *Dr.habil.med.* Ingrīda Rumba–Rozenfelde (LU); *Dr.biol* Irute Grikontaite (Lietuvas Valsts Inovatīvās medicīnas Pētniecības centra Imunoloģijas nodaļa).

Ar promocijas darbu varēs iepazīties RSU bibliotēkā, RSU mājaslapā www.rsu.lv.

***

LU Datorzinātnes nozares promocijas padome 2017. gada 8. decembra sēdē piešķīra **PĒTERIM PAIKENAM** datorzinātņu doktora (*Dr.sc.comp*.) zinātnisko grādu apakšnozarē datoru un sistēmu programmatūra. Balsošanas rezultāti: par – 12, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

***

Latvijas Universitātes Valodniecības nozares promocijas padomes 2017. gada 12. decembra atklātajā sēdē **NADEŽDAI KOPOLOVECAI** tika piešķirts filoloģijas doktora zinātniskais grāds (*Dr. philol*.) valodniecības zinātņu nozares vispārīgās valodniecības apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 8, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

Redaktore Ilze Boldāne–Zeļenkova
"Zinātnes Vēstnesis"
Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.
Reģistrācijas apliecība nr. 75.
Izdevējs: Latvijas Zinātņu akadēmija, Latvijas Zinātnes padome, Latvijas Zinātnieku savienība.
"Science Bulletin". Latvian Academy of Sciences, Latvian Council of Science, Association of Latvian Scientists.
"Zinātnes Vēstnesis" redakcijas padome: akadēmiķis Tālavs Jundzis (vadītājs), LZA Prezidents Ojārs Spārītis, LZA ģenerālsekretārs Andrejs Siliņš, LZA Senāta priekšsēdētājs Jānis Stradiņš, akadēmiķi Raita Karnīte, Baiba Rivža, Jānis Spīgulis, Pēteris Trapencieris, un LZA sabiedrisko attiecību speciāliste Ilze Stengrevica; Jānis Kloviņš un Arnis Kokorevičs (LZP); Uldis Grāvītis (LZS).
Redakcija: Rīgā, Akadēmijas laukumā 1.
Tālr. 67212706, 67225361, 26593299, fakss 67821153.
E pasts: zinatnes.vestnesis@lza.lv; http://www.lza.lv
Indekss 77165. Iespiests: SIA Zemgus LB